

I 1940 møtte krigens brutale virkelighet Rygh og ranværingene som alle andre nordmenn. Per Kristian Rygh var vernepliktig offiser og kom til å tjenstegjøre som løytnant og adjutant ved IR 14 under felttoget. Han hadde en stilling som ikke stilte de samme feltmessige krav som til en kompani- eller troppsjef. Det kan fastslås at regimentsadjutanten likevel ofte var i fremste linje for å oppmuntre soldater og befal. I den nederlagsstemning som rådet blant fedrelandsforsvarerne, blir det hevdet at han «var blant de mest aktive» av regimentets offiserer.¹³⁾ Under avdelingenes tilbaketog nordover, ved Storforshei, sa Rygh takk for seg, som så mange andre fra Rana-distriktet.

Det kom som et sjokk på ranværingene – ikke minst i idrettsmiljøet – da det ble kjent at Per Kristian Rygh hadde gått over til NS sein sommeren 1940.

I den foreliggende korte presentasjonen av Rygh er det ingen passende anledning for en inngående drøfting av hans motiver for det skjebnesvangre valg han gjorde – etter først å ha kjempet med våpen i hånd mot en knusende overlegen motstander. Det kan imidlertid ikke lenger være kontroversielt å hevde – med støtte i kildene – at mange av dem som valgte NS før og etter 9. april var fedrelandselskende idealister som i kommunismen og Josef Stalin så en større fare for den individuelle frihet og den nasjonale selvstendighet enn i nasjonalsosialismen, Quisling og Hitler. Rygh var blant dem. Den manglende norske handlekraft i april-dagene 1940 og den påfølgende militære og sivile defaitismen synes for Rygh – som for atskillige andre – å være det siste beviset på nasjonal svikt hos de norske myndigheter. Han kom så til å se på Nasjonal Samling som den

¹³⁾ Se Arnt O. Åsvang: "Det lange felttoget", 1990.

110678

Per Kristian Rygh
NS-medlemmet

Leif Aksel Høy: "Fra sinnet bakken del

Olympia koppen
- 192 SKILPS 199 an 1

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
eneste farbare vei for å gjenvinne en slags nasjonal uavhengighet.

Rygh ble utnevnt til sorenskriver i Inderøy (Steinkjer) i 1942, da han reiste fra Rana.

Etter krigen måtte Per Kristian Rygh sone for sin fatale feilvurdering. I begynnelsen av 1950-åra gjenopptok han sin advokatpraksis. Sammenlignet med sine hyperaktive år i Rana kom Rygh heretter til å leve tilbaketrukket i en for ham meget uvant rolle – overveiende som tilskuer til det som skjedde rundt ham. Rygh

¹⁴⁾ I en tale Per Kr. Rygh holdt på et NS-møte på Mo 7.1. 1941 begrunner han iflg. Helgeland 8.1. s.å. sin overgang til NS bl.a. med følgende:

“Taleren hadde ikke meget til overs for de folks fedrelandskfølelse som nu var de flittigste til å bære norske flagg og merker. Tidligere tok disse det ikke så nøye med fedrelandskjærligheten. I Mo gikk arbeiderpartiets folk sammen med kommunistene 1. mai under merker som Norge for Sovjet og sto umælende under talerstolen og lot sig hagle igjennem av kommunistiske talere, hvis utgydelser var rettet like meget mot dem som mot de borgerlige. Tal. kom i et interessant avsnitt inn på krigens gang i vår og hans deltagelse i krigen. Han påviste hvordan engelskmennene gang på gang hadde sviktet og til slutt hadde ødelagt de utmerkede norske styrkers kampmoral fullstendig. De norske

døde på Steinkjer i 1975, drøyt 80 år gammel. Etter eget ønske ble han gravlagt i Ranas jord – på Gruben kirkegård.

I Mo Skilags historie trer Per Kristian Rygh fram som den mest ruvende lederskikkelsen. Uten hans pionerånd og handlekraft – og karisma – ville skilaget neppe ha maktet de store oppgaver det tok på seg i magre mellomkrigsår – og slett ikke våget å ta den overveldende utfordringen det var å gjennomføre et norsk mesterskap på ski på et lite utkantsted som Mo den gang var.

soldater hadde intet annet ønske enn å kjempe, men den stadige retrett og den engelske hjelp blev til slutt for meget for selv den beste kampmoral.

Avgjørende for tal(eren)s innmeldelse i NS var Terbovens tale ihøst og oppløsningen av de øvrige partier. Terboven hadde sagt at en nasjonal løsning var det eneste som kunne gi Norge friheten tilbake og veien måtte gå over NS. Tal. foretrakk N.S. fremfor at Norge skulle bli en tysk provins med tyskeré i alle stillinger. Når enkelte sa at dette kom ut på ett og det samme, var dette ikke sandt. Det var ingen grunn til ikke å stole på de løfter som var gitt, og selv om det skulle vise sig at bare være et tomt løfte, hvad taleren ingenlunde trodde, så kunde det ikke bebreides de som trodde på løftene, at de tok feil... Taleren var kommet til den erkjennelse at kun ved å gå inn i N:S kunde noe gjøres for Norges land og folk slik situasjonen nu var...”

Et senere foto av advokaten Per Kristian Rygh.
(Mo Skilags arkiv)

Offiseren, sekondløyntant, Per Kristian Rygh.
(Foto tilh. Thomas Rygh)